

**BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA DEANTOLOGIK MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHNING
PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK ASOSLARI**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14743359>

Bayjigitova Saodat Xolmurodovna

Pedagogika fani o'qituvchisi

International School of Finance Technology

Anotatsiya: Ushbu maqolada deontologiya asosan bo'lajak o'qituvchilarning burchlarini belgilash, axloqiy majburiyatlar va qoidalarni aniqlash hamda ularga qanday rioya qilish kerakligi haqida ma'lumotlar bayon qilingan. Ushbu yo'nalishdagi asosiy savollar o'qituvchilarning qanday burchlari borligi, ularning burchlarni bajarishdan kelib chiqadigan axloqiy mas'uliyati, qarorlar qabul qilishda axloqiy qoidalarga qanchalik amal qilinishi va shunga o'xshash axloqiy masalalarni qamrab oladi.

Kalit so'zlar: Deontologiya, axloq, bilim, majburiyat, yo'nalish, tamoil, muvofiq, vaziyat, qoida, shaxs, burch, kategorik, imperativ, dilemma, refleksiv jurnallar, etika, adolat.

Аннотация: В данной статье деонтология в основном посвящена определению обязанностей будущих учителей, определению этических обязательств и правил и способов их соблюдения. Основные вопросы в этом направлении касаются того, какие обязанности есть у учителей, их моральная ответственность, вытекающая из исполнения обязанностей, степень соблюдения этических правил при принятии решений и тому подобные этические вопросы.

Ключевие слова: деонтология, этика, знание, обязанность, направление, принцип, конформность, ситуация, правило, человек, долг, категоричность, императив, дилемма, рефлексивные журналы, этика, справедливость.

Annotation: In this article, deontology is mainly about determining the duties of future teachers, identifying ethical obligations and rules and how to comply with them. The main questions in this direction cover what duties teachers have, their moral responsibility arising from the performance of duties, the extent to which ethical rules are followed in making decisions, and similar ethical issues.

Key words: Deontology, ethics, knowledge, obligation, direction, principle, conformity, situation, rule, person, duty, categorical, imperative, dilemma, reflexive, journals, ethics, justice.

Deontologiya — bu axloq falsafasining bir qismi bo'lib, shaxsning burchlari va majburiyatlariga asoslangan axloqiy tamoyillarni o'rganadi. "Deontologiya" termini yunon tilidan olingan bo'lib, "deon" — "burch, majburiyat", "logos" esa "ta'limot" yoki "bilim"

ma'nosini bildiradi. Demak, deontologiya burchlar va majburiyatlar to'g'risidagi bilim yoki o'rganuvchi sohadir.

Deontologiya asosan shaxsning burchlarini belgilash, axloqiy majburiyatlar va qoidalarni aniqlash hamda ularga qanday rioya qilish kerakligini o'rganadi. Ushbu yo'nalishdagi asosiy savollar shaxslarning qanday burchlari borligi, ularning burchlarni bajarishdan kelib chiqadigan axloqiy mas'uliyati, qarorlar qabul qilishda axloqiy qoidalarga qanchalik amal qilinishi va shunga o'xshash axloqiy masalalarni qamrab oladi. Deontologiya shaxsning burchlari va majburiyatlarini axloqiy tamoyillar asosida belgilaydi. Shaxs qanday vaziyatda bo'lmasin, axloqiy jihatdan to'g'ri deb belgilangan burchlarga amal qilishi kerak.

Deontologiyada natija emas, balki qoidalarga muvofiq xatti-harakat muhim hisoblanadi. Masalan, agar shaxs o'z burchiga binoan to'g'ri qaror qabul qilgan bo'lsa, natija muvaffaqiyatsiz bo'lsa ham, uning harakati axloqiy jihatdan to'g'ri deb hisoblanadi.

Deontologiya barchaga bir xil axloqiy qoidalar tatbiq etilishini ta'kidlaydi. Har bir inson bir xil axloqiy qoidalar asosida o'z burchlarini bajarishi kerak. Bu axloqiy qoidalar jamiyatdagi har bir kishi uchun bir xil va universal hisoblanadi.⁸

Deontologik yondashuvda axloqiy xatti-harakatlarning to'g'riligi shaxsning o'z majburiyatlarini bajarishida va axloqiy qoidalarga rioya qilishida namoyon bo'ladi.

Deontologiya ko'plab kasbiy sohalarda, ayniqsa, tibbiyot, ta'lim, huquqshunoslik, davlat boshqaruvi kabi sohalarda muhim o'rin tutadi. Bu sohalarda ishlovchi shaxslar o'z kasbiy majburiyatlariga va axloqiy qoidalarga qat'iy amal qilishlari zarur. Misol uchun:

- Tibbiyotda: Shifokorlarning kasbiy burchlari bor, ular bemorlarga zarar yetkazmaslik, ularning huquqlarini himoya qilish va yordam berish axloqiy qoidalariga rioya qilishlari kerak.

- Ta'limda: O'qituvchilar o'z o'quvchilari oldidagi axloqiy burchlariga sodiq bo'lishlari, ularga bilim berishda odilona yondashishlari va har qanday vaziyatda axloqiy qoidalarga amal qilishlari kerak.

Deontologiya tushunchasi falsafada Immanuel Kant asarlari bilan keng tarqalgan. Kantning axloqiy nazariyasi deontologiyaga asoslangan bo'lib, uning fikricha, axloqiy harakatlar ma'lum qoidalarga rioya qilish orqali amalga oshirilishi kerak. Kantning "Kategorik imperativ" degan tamoyili shundan iboratki, inson harakat qilayotganda bu harakati universal qonun sifatida amal qilishi mumkin bo'lgan qoidaga muvofiq bo'lishi kerak.

Bo'lajak o'qituvchilarda deontologik madaniyatni shakllantirish — ularning kasbiy axloq qoidalari, kasbga sodiqligi, o'z majburiyatlarini halol va adolatli bajarishi hamda ta'lim jarayonida axloqiy me'yorlarga qat'iy rioya qilishni o'rgatish va rivojlantirish demakdir. Deontologik madaniyat o'qituvchilarda o'z vazifalarini to'g'ri bajarish, o'quvchilar bilan munosabatlarda etik qoidalarga amal qilish va kasbiy javobgarlikni oshirishni ta'minlaydi.

⁸ Ochilov M. Muallim - kalb me'mori. - T.: "O'qituvchi", 2001. 34-35 betlar

Bo'lajak o'qituvchilar uchun deontologik madaniyatni shakllantirish quyidagi usullar va vositalar orqali amalga oshirilishi mumkin:

Kasbiy axloqiy ta'lim va tarbiyada o'qituvchilarni pedagogik faoliyatning axloqiy jihatlarini bilan tanishtirish. Pedagogik etika qoidalari va o'qituvchining axloqiy mas'uliyatlari bo'yicha darslarni tashkil qilish. O'quv jarayonida kasbiy deontologiyaga oid bilimlarni o'rgatish.

Nazariy bilimlarni amaliyot bilan bog'lash

- Bo'lajak o'qituvchilarni amaliy dars va tajriba almashish jarayonlariga jalb qilish. Ular real sinf xonalarida o'quvchilar bilan qanday munosabatda bo'lish kerakligini amalda o'rganishadi.

- Kasbiy axloqiy muammolarni hal qilish uchun simulyatsiya va rol o'yinlar orqali murakkab vaziyatlarda axloqiy qarorlar qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirish.⁹

O'qituvchilarni o'z kasbiy faoliyatiga doimiy ravishda refleksiya qilishga undash. Ular o'z xatti-harakatlarini baholash orqali kasbiy axloqqa qanchalik rioya qilishlarini o'rganishadi. Shaxsiy etika kodeksini ishlab chiqish va uni doimiy ravishda takomillashtirish. O'qituvchilar uchun o'ziga xos axloqiy kodeks ishlab chiqish. Bu kodeks o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasidagi munosabatlarda qoidalarga rioya qilishni ta'minlaydi. Ta'lim jarayonida kodeks asosida yondashuvlarni qo'llash va o'qituvchilarni kodeksga sodiq bo'lishga undash.

Bo'lajak o'qituvchilarga tajribali pedagoglar tomonidan namuna bo'lish, ular bilan muloqot qilish va ularning tajribalaridan o'rganish imkoniyatini yaratish.

Tajribali o'qituvchilar yoki mentorlarning yosh o'qituvchilarni deontologik madaniyat jihatidan yo'naltirish zarur. Pedagogik oliy ta'lim muassasalarida kasbiy etika va deontologiya bo'yicha maxsus kurslarni tashkil etish kerak. Bu kurslar o'qituvchilarni kasbiy axloq va pedagogik deontologiya tushunchalari bilan chuqur tanishtiradi.

O'quv mashg'ulotlarida o'qituvchilarga axloqiy dilemmalar bilan bog'liq vaziyatlarni taklif qilish va ularni qanday hal qilish mumkinligini o'rgatish muhim. Bu jarayon o'qituvchilarning axloqiy qobiliyatlarini oshiradi. O'qituvchilarning jamoa ichida axloqiy qoidalarga rioya qilishi va boshqa pedagoglar bilan samarali muloqot o'rnatishini o'rgatadi. Jamoaviy loyihalar va hamkorlik orqali mas'uliyatni his qilish va kasbiy etikaning muhimligini his qilishga yordam beradi.

Deontologik madaniyat – bu shaxsning kasbiy faoliyatida axloqiy me'yorlar va burchlarga rioya qilish, kasbga sodiqlik va vazifalarni adolatli bajarish majburiyatiga asoslangan odob-axloqiy xatti-harakatlar tizimi. Ayniqsa, ta'lim sohasi kabi ijtimoiy mas'uliyatli kasblarda deontologik madaniyatning rivojlanishi va amal qilishi juda muhimdir. O'qituvchilarning o'z kasbiy majburiyatlariga nisbatan axloqiy mas'uliyat bilan

⁹ Xodjaev B. Umumiy pedagogika. - T.: "Sano-standart", 2017 y. 433 bet

yondashishi nafaqat ularning shaxsiy sifatlari, balki ta'lim jarayonining muvaffaqiyatli bo'lishini ta'minlaydi.

Deontologiya termini yunon tilidagi "deon" (burch, majburiyat) so'zidan kelib chiqqan bo'lib, axloqiy burch va majburiyatlar nazariyasini anglatadi. Deontologik madaniyat shaxsning o'z kasbiy burchlarini bajarishda axloqiy qoidalar va prinsiplarga qat'iy rioya qilishini talab qiladi. Pedagogik faoliyatda deontologik madaniyat quyidagi tamoyillar asosida shakllanadi:

O'qituvchi o'z vazifalarini bajarishda burch va mas'uliyatni birinchi o'ringa qo'yadi. O'qituvchi barcha o'quvchilarga nisbatan adolatli va halol bo'lishi kerak.

O'qituvchi o'z sohasida yetarli bilim va tajribaga egabo'lib, bilimlarini yuksak saviyada yetkazishi lozim. Pedagogik faoliyatda qabul qilingan qarorlar va amalga oshirilgan harakatlar uchun javobgarlikni o'z zimmasiga olish.

O'qituvchi – nafaqat bilim beruvchi, balki o'quvchilarga axloqiy qadriyatlar va madaniyatni o'rgatuvchi shaxsdir. Shu sababli o'qituvchilarda deontologik madaniyatning rivojlangan bo'lishi ta'lim jarayonida asosiy ahamiyat kasb etadi. Deontologik madaniyat pedagogik faoliyatda bir qator muhim jihatlarni ta'minlaydi:

O'qituvchi o'quvchilarga o'rnak bo'lishi, axloqiy qadriyatlarni ularga o'rgatishi kerak. O'qituvchining halolligi va mas'uliyatli xulqi o'quvchilarning axloqiy tarbiyasiga bevosita ta'sir qiladi.¹⁰

O'qituvchilar o'z kasbiy faoliyatlarida mas'uliyat bilan yondashishlari va o'quvchilar oldidagi burchlarini halol bajarishlari kerak. Bu, o'z navbatida, ta'lim sifatini oshiradi va o'quvchilarning rivojlanishini qo'llab-quvvatlaydi.

Ta'lim tizimidagi o'qituvchilar o'zaro axloqiy me'yorlarga rioya qilgan holda ishlashlari zarur. Jamoaviy mehnatda hamkasblarga hurmat va adolatli munosabat ta'lim jarayonining muvaffaqiyatini ta'minlaydi.

Deontologik madaniyatning markazida o'quvchiga bo'lgan hurmat turadi. O'qituvchi o'quvchilar bilan muomalada doim insonparvarlik tamoyillariga amal qilib, ularning ehtiyojlari va qadr-qimmatini inobatga olishi lozim.

Deontologik madaniyatni shakllantirish – bu ma'lum vaqt davomida davom etadigan va maxsus ta'lim, tarbiya jarayonlari orqali amalga oshiriladigan jarayondir. Bo'lajak o'qituvchilarda deontologik madaniyatni shakllantirish quyidagi usullar orqali amalga oshirilishi mumkin:

- O'qituvchilarni pedagogik faoliyatning axloqiy jihatlari bilan tanishtirish
- Deontologik qoidalar va prinsiplarga doimiy amal qilish ko'nikmalarini shakllantirish lozim. O'quv mashg'ulotlarida axloqiy dilemmalar bilan bog'liq vaziyatlar muhokama qilinishi o'qituvchilarga qiyin sharoitlarda axloqiy jihatdan to'g'ri qarorlar qabul qilishga yordam beradi.

¹⁰ Xodjaev B. Umumiy pedagogika. - T.: "Sano-standart", 2017 y. 433 bet

Tajribali o'qituvchilarning yosh kadrlar bilan tajriba almashishi ularning kasbiy va axloqiy ko'nikmalarini shakllantiradi. Mentorlik tizimi bu jarayonda muhim o'rin tutadi. O'qituvchilarni o'z faoliyatlariga tanqidiy yondashishga, xatti-harakatlarini axloqiy me'yorlar nuqtayi nazaridan tahlil qilishga o'rgatish lozim. Bu usul ularning kasbiy o'sishi va axloqiy mas'uliyatini rivojlantirishda samarali bo'ladi. Deontologik madaniyatni shakllantirish — bu shaxsni kasbiy axloq qoidalari va majburiyatlariga rioya qilish, o'z faoliyatida axloqiy prinsiplar asosida harakat qilish qobiliyatini rivojlantirish jarayonidir. Ayniqsa, o'qituvchilar kabi axloqiy mas'uliyat talab qiladigan kasblarda deontologik madaniyatni shakllantirish juda muhim. Quyida deontologik madaniyatni shakllantirishning asosiy yo'llari keltirilgan:

Deontologik madaniyatni shakllantirishning asosiy yo'llaridan biri kasbiy axloqiy bilimlar berishdir. Kasbiy axloq qoidalarini o'qituvchilar yoki mutaxassislar o'z faoliyatining ajralmas qismi sifatida qabul qilishi lozim. Shuning uchun kasbiy etika bo'yicha ta'lim dasturlari tashkil etilishi zarur. Bunda quyidagi yo'nalishlar bo'yicha ish olib borilishi mumkin: Kasbiy axloq va deontologik qoidalar haqida maxsus kurslar tashkil qilish. Axloqiy dilemmalar va muammolarni hal qilish bo'yicha munozaralar, tahlillar va rolli o'yinlar o'tkazish. Nazariy bilimlar bilan bir qatorda axloqiy me'yorlarni amaliyotda qo'llash muhim. Bo'lajak o'qituvchilar yoki mutaxassislar o'z kasbiy vazifalarini bajarishda axloqiy qoidalarga amal qilishda tajriba orttirishlari kerak. Bu quyidagilar orqali amalga oshiriladi. Pedagogik amaliyotlar davomida axloqiy me'yorlarga amal qilish ko'nikmalarini shakllantirish.

Tajribali o'qituvchilar yosh mutaxassislarga axloqiy prinsiplarni qanday qo'llash kerakligini o'rgatadi¹¹. Deontologik madaniyatni shakllantirishda rol modellari muhim o'rin tutadi. O'qituvchilar va rahbarlar axloqiy qoidalar va kasbiy burchga sodiq bo'lish borasida boshqalarga o'rnak bo'lishlari kerak. Bo'lajak mutaxassislar tajribali o'qituvchilardan axloqiy jihatdan to'g'ri munosabatda bo'lishni o'rganishlari mumkin.

Tajribali va axloqiy jihatdan o'ziga xos o'qituvchilar bilan birga ishlash, ularning xulq-atvorini kuzatish va o'rganishdir. Axloqiy dilemmalarni hal qilishda o'qituvchilar yoki mutaxassislar ish faoliyatida murakkab axloqiy vaziyatlarga duch kelishlari mumkin. Shu sababli, axloqiy dilemmalarni hal qilish uchun ular kasbiy etika bo'yicha chuqur tushunchaga ega bo'lishlari lozim.

- Murakkab vaziyatlarda o'qituvchilarga axloqiy holatlarni tahlil qilishda axloqiy qarorlar qabul qilishda yordam beradigan tahliliy usullarni o'rgatish.

- Axloqiy dilemmalar bilan bog'liq vaziyatlarni sahnalashtirish va ular bo'yicha jamoaviy muhokamalar o'tkazishda rolli o'yinlardan foydalanishni o'rgatish lozimdir.

¹¹ Bentham J. Deontology // Bentham J. Deontology together with a Table of the Springs of Action and the Article of Utilitarianism. - Oxford: Clarendon Press, 1983, p. 119-281.

Deontologik madaniyatni rivojlantirish uchun shaxsiy va kasbiy refleksiya muhimdir. O'qituvchilar o'z xatti-harakatlarini doimiy ravishda tahlil qilib borishlari va axloqiy jihatdan to'g'ri qarorlar qabul qilishlarini o'rganishlari zarur.

- Har bir faoliyatdan so'ng o'qituvchi o'zining xatti-harakatlari va qarorlarini baholashi, qayerda xato qilganligini tushunishi lozim.

- Reflektiv jurnallar tutib o'qituvchilar kundalik hayotida duch kelgan axloqiy vaziyatlarni yozib, ularni tahlil qilishlari mumkin.

Har bir o'qituvchi yoki mutaxassis kasbiy faoliyat davomida axloqiy qoidalarga rioya qilish uchun o'ziga xos kasbiy etika kodeksini yaratish va unga rioya qilishlari kerak. Bu kodeks axloqiy qarorlar qabul qilishda yo'l-yo'riq beradi.

- Ta'lim muassasalarida umumiy kasbiy etika qoidalari ishlab chiqilishi va o'qituvchilarga tushuntirilishi lozim.

- Etika qoidalariga rioya qilinishini nazorat qilish va bu borada muntazam monitoring o'tkazish.

Deontologik madaniyatni rivojlantirishda jamoaviy ish va o'zaro hamkorlik katta ahamiyatga ega. O'qituvchilar o'quvchilar bilan ishlash jarayonida hamkasblari bilan samarali muloqotda bo'lishlari va o'zaro hurmat tamoyillariga rioya qilishlari lozim. Jamoada mehnat qilish ko'nikmalarini rivojlantirish, har bir a'zo o'z vazifalarini halol bajarishi zarurligini o'rgatish. O'qituvchilar bir-birlari bilan hurmat asosida muloqot qilishni va nizolarni hal qilishda etik qoidalarga amal qilishni o'rganishlari kerak.

Deontologik madaniyatni rivojlantirish uchun o'qituvchilarni doimiy ravishda o'z ustida ishlashga undash kerak. Ularning axloqiy rivojlanishi kasbiy faoliyatda muvaffaqiyatga erishishiga katta hissa qo'shadi.

O'qituvchilarni doimiy o'qish va kasbiy rivojlanish kurslarida qatnashishga undash, har bir pedagog o'zining axloqiy qoidalarini kuzatib borishi va o'z faoliyatida ularga rioya qilish motivatsiyasini oshirishi kerak.

Deontologik madaniyatni shakllantirish pedagog va boshqa mutaxassislarning shaxsiy rivojlanishi va kasbiy faoliyatidagi axloqiy mas'uliyatni oshirishda muhim rol o'ynaydi. Bu madaniyatni shakllantirish davomli jarayon bo'lib, kasbiy axloqni nazariy va amaliy jihatdan o'rganish, o'zaro hurmat, hamkorlik va o'zini tahlil qilish kabi usullar orqali amalga oshiriladi.

Axloqiy me'yorlarga sodiq bo'lgan o'qituvchilar nafaqat ta'lim sifati, balki jamiyatning axloqiy taraqqiyoti uchun ham ulkan hissa qo'shadilar. Deontologik madaniyatni shakllantirishda qo'llaniladigan metodlar shaxslarning kasbiy burch va axloqiy majburiyatlarga nisbatan mas'uliyatli munosabatini rivojlantirishga qaratilgan. Ushbu jarayonda turli metodlardan foydalaniladi, ularning har biri pedagoglar yoki mutaxassislar uchun o'z kasbiy faoliyatida axloqiy qoidalarga rioya qilish ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi.

Deontologik madaniyatni shakllantirishda qo'llaniladigan asosiy metodlar yordamida kasbiy axloqning nazariy asoslari o'rgatiladi, o'qituvchilar yoki mutaxassislar kasbiy axloqning asosiy tamoyillari va qoidalarini tushunib oladilar.

- Ma'ruza va suhbatlar metodi kasbiy axloq, burch va javobgarlik tushunchalarini o'rgatish uchun qo'llaniladi. Ma'ruzalar davomida kasbiy axloqning asosiy tamoyillari va me'yorlari tushuntiriladi.

- Maxsus treninglar orqali o'quvchilarga deontologik masalalar va muammolar haqida chuqur bilim beriladi.

Amaliy metodlar o'rgangan nazariy bilimlarni amalda qo'llash imkoniyatini

beradi. Bu metodlar o'qituvchilar va mutaxassislar axloqiy tamoyillar asosida qarorlar qabul qilish ko'nikmalarini shakllantiradi. Real yoki xayoliy axloqiy masalalar va dilemmalarni tahlil qilish orqali o'qituvchilarga axloqiy qarorlar qabul qilishda yordam beriladi. O'quvchilar turli axloqiy vaziyatlarga duch keladigan rollarni bajaradilar va ularni axloqiy jihatdan hal qilishga urinadilar. Bu metod axloqiy qarorlar qabul qilish ko'nikmalarini mustahkamlaydi.

- Deontologik masalalarga oid turli vaziyatlar ishlab chiqiladi va ularni hal qilish bo'yicha muhokama o'tkaziladi. Bu metod orqali o'quvchilar axloqiy muammolarga chuqur tahliliy yondashishni o'rganadilar.

Refleksiya shaxsni o'zining axloqiy xatti-harakatlarini va kasbiy faoliyatini tahlil qilishga undaydi. Bu metod deontologik madaniyatni shakllantirishda muhim o'rin tutadi.

- O'qituvchilarga o'z faoliyatini tahlil qilib, axloqiy jihatdan to'g'ri yoki noto'g'ri qarorlar qabul qilganliklarini aniqlash tavsiya etiladi. Bu usul yordamida o'z kamchiliklarini tushunish va ularni bartaraf etish ko'nikmasi rivojlanadi.

- Kasbiy faoliyatdagi axloqiy vaziyatlarni guruhda muhokama qilish orqali jamoaviy axloqiy qarorlar qabul qilish ko'nikmasi rivojlantiriladi.

Har bir kasbning o'ziga xos axloqiy qoidalari mavjud. O'qituvchilar kasbiy etika kodeksini o'rganib, unga rioya qilishlari kerak.

O'qituvchilar kasbiy etika kodeksidagi qoidalarni chuqur o'rganib chiqadilar va ularni amaliyotda qanday qo'llash bo'yicha muhokamalar olib boradilar.

Kasbiy axloq va deontologik qoidalarga amal qilish bo'yicha turli fikr va qarashlarni muhokama qilish orqali axloqiy tushunchalar shakllantiriladi.

Deontologik madaniyatni shakllantirishda tajribali o'qituvchilar bilan ishlash va ulardan o'rganish katta rol o'ynaydi. Mentorlik tizimi yosh o'qituvchilarning axloqiy xatti-harakatlarini rivojlantirishda samarali metodlardan biridir. Yosh o'qituvchilar tajribali o'qituvchilar bilan birgalikda ishlaydi va ularning axloqiy qarorlar qabul qilish jarayonlarini kuzatadi. Har bir yosh o'qituvchiga tajribali mentor biriktiriladi va mentor yosh kadrda kasbiy axloq qoidalari va deontologik madaniyatni o'rgatadi.

Deontologik madaniyatni shakllantirish metodlari o'qituvchilarning kasbiy axloqiy qoidalarga sodiqligini rivojlantirishga yordam beradi. Nazariy, amaliy, reflektiv va jamoaviy

metodlar birgalikda ishlatilsa, o'qituvchilarning deontologik madaniyati yuqori darajada rivojlanadi va ularning kasbiy burchlarini bajarishdagi axloqiy mas'uliyat hissi oshadi.

Xulosa qilib aytishimiz mumkinki, Deontologik madaniyat o'qituvchi faoliyatining ajralmas qismidir. Bu madaniyat o'qituvchining kasbiy burchlarini axloqiy jihatdan to'g'ri bajarishi, o'z o'quvchilari va hamkasblariga nisbatan hurmat va mas'uliyat bilan yondashishi orqali ta'lim jarayonining muvaffaqiyatli bo'lishini ta'minlaydi. Bo'lajak o'qituvchilarni bu jihatdan tarbiyalash va rivojlantirish – ta'lim sifatini oshirishning muhim vositasidir. Deontologik madaniyatga ega o'qituvchilar nafaqat o'z vazifalarini muvaffaqiyatli bajaradilar, balki o'quvchilarning shaxsiy va axloqiy rivojlanishiga ham ulkan hissa qo'shadilar.

Deontologik madaniyatni shakllantirish bo'lajak o'qituvchilar uchun nafaqat o'quv jarayonida muhim ahamiyatga ega, balki ularning shaxsiy rivojlanishida ham katta rol o'ynaydi. Axloqiy me'yorlarga rioya qilish, kasbiy burchni bajarishda mas'uliyatli bo'lish va shaxsiy namunani ko'rsatish o'qituvchilik kasbining asosiy tamoyillaridir. Bu esa ta'lim jarayonini sifatli amalga oshirish va jamiyat oldidagi mas'uliyatni to'laqonli bajara olish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. A.Navoiy. "Maxbub ul-kulub" O'n besh tomlik. Toshkent. Badiiy adabiyot nashriyoti, 1966 y. 13 tom. 192-193- betlar
2. Ochilov M. Muallim - kalb me'mori. - T.: "O'qituvchi", 2001. 34-35 betlar
3. Bentham J. Deontology // Bentham J. Deontology together with a Table of the Springs of Action and the Article of Utilitarianism. - Oxford: Clarendon Press, 1983, p. 119-281.
4. Elkonin B.D. "Ponyatie kompetentnosti pozitsiya razvivayushego obucheniya". Moskva. 2002.
5. Xodjaev B. Umumiy pedagogika. - T.: "Sano-standart", 2017 y. 433 bet